

УДК 329(477)

Діденко Ю.В., Одеський національний політехнічний університет

Діденко Ю.В. – народний депутат України IV скликання, керівник Миколаївської обласної організації Народного Руху України.

Лідери РУХу в державотворчому процесі

Стаття присвячена участі лідерів РУХу у державотворчих процесах в сучасній Україні.

The author describes the role of RUH's leaders in state-building processes in modern Ukraine.

Питання державотворення та його вплив на розвиток суспільних процесів є актуальними для розвитку будь-якої держави. Праці та досвід видатних державних діячів служать прикладом для багатьох поколінь в цілому світі. Починаючи з Руської правди, бере свій початок українська законотворча думка, що пройшла значний шлях у працях визначних політиків минулого та сучасності. Нинішній стан державотворення в Україні, що за роки Незалежності України пройшов значний шлях розвитку, залишається мало дослідженим, а досвід перших будівничих законодавчого поля української держави – не витребуваним. Важливим є внесок у ці процеси Народного Руху України та його лідерів. Актуальним залишається використання законодавчих ініціатив Руху, їх бази у сучасному державному будівництві.

Проблема державотворчих процесів нині залишається поки поза увагою, а внесок окремих депутатів завершується їх мемуарами та спогадами, потребують комплексних досліджень первинні документи, а доробок у цей процес політичних партій інших суб'єктів законодавчої ініціативи розроблений слабо. Дослідження даного напрямку проводив М. Томенко, а у працях В.Чорновола, О. Лавриновича, Ю.Костенка, В.Черняка виокремлюються деякі аспекти розвитку досліджуваної тематики цікаві як розвиток державотворчих починань. М.Томенко у своїх дослідженнях проводить детальний аналіз із деяких важливих питань діяльності депутатів та політичних партій, відзначаючи ідеологічний, бізнесовий, корпоративний інтерес у голосуван-

нях. Його висновки в цілому співпадають із розвитком парламентаризму у державах з розвинутою демократією.

Визначення внеску лідерів Народного Руху у розвиток державотворчих процесів, оцінка важливості прийнятих рішень та пропозицій, реакція на події, особистий внесок депутатів у розроблені економічні, гуманітарні, освітянські проекти, уміння донести необхідні рішення до громади будуть висвітлені в даній роботі. Оцінка актуальності та значимості прийнятих рішень Народним Рухом та його фракцією, їх вплив на розвиток подій є одним із завдань даного дослідження.

Підкреслити послідовну законотворчу позицію та внесок Руху, його лідерів у відстоюванні інтересів української держави у період підготовки та прийняття Конституції України. Вказати на його оперативність реагування на проблеми, що постають перед суспільством та громадянами та уміння упереджувати небезпеки для існування української держави. Оцінити особистий внесок депутатів фракції та Народного Руху у розвиток законодавчих ініціатив в Україні.

За весь час своєї діяльності Рух ніколи не стояв осторонь процесів розбудови держави, завжди лишався на сторожі національних інтересів України. Він брав участь у розробці та прийнятті найважливіших нормативних актів держави, був провідником в авангарді боротьби за здобуття та утвердження незалежності України, організовував заходи, направлені на відродження української духовності, проводив активну роботу з питань економічної та політичної розбудови держави.

Постійно увага Народного Руху України була прикута до вирішення наболілих економічних проблем та захисту українських інтересів від антиукраїнських зазіхань, від яких і донині потерпає молода держава. Так, аналізуючи економічну ситуацію наприкінці 1995 року в Україні, Президент Інституту державності і демократії, член Великої Ради НРУ В.Черняк вказував, що “на сьогодні найголовніші завдання – зупинити падіння виробництва, підвищити незалежність української економіки, розробити програму заходів, спрямованих на розвиток національної освіти, культури, науки” [1].

А в зверненні Великої Ради до Президента України наголошувалось на небезпеках на цьому шляху і тому “держава повинна протиставити антиукраїнським діям можновладців у центрі та на місцях силу закону і міць свого авторитету” [2]. В розбудові української держави також постійно виникала внутрішня небезпека за рахунок ігнорування прийнятих рішень чиновниками нижчого рівня, про що неодноразово вказував Рух у своїх зверненнях. Існувала також і економічна. На її прояви оперативно реагувала фракція Руху. У зв’язку з блокуванням лівою більшістю парламенту будівництва Одеського нафтотерміналу в заяві фракції наголошувалось на намаганні “нищити будь-які атрибути української державності” [3]. Одночасно Рух спільно з депутатами, що стоять на державницьких позиціях, звернувся до вищих чинників держави зробити все можливе, щоб “антиукраїнський лобізм не отримував перемог в нашій державі” [4]. Рух вважав, що необхідна демонополізація постачання енергоносіїв і Україна повинна споживати з одного джерела не більше 20-30%, що підтвердив подальший розвиток енергетичних криз в нашій державі.

Проводячи послідовну державницьку політику, рухівці постійно наголошували на підтримці формування демократичних та відповідальних шляхів розвитку українського суспільства. Так, після виборів 1998 року Ю.Костенко, який пройшов до парламенту по рухівському партійному списку, передбачав необхідність, що “структурована ВР має унікальний шанс сформувати дійсно український уряд” [5].

Наголошуючи, також, на необхідності співпраці уряду та Верховної Ради, вважав, що основним шляхом реформування Верховної Ради є комітети. Також Ю.Костенко відзначав, що “тричотири роки ми проводили так звану слідову за Росією політику” [6]. У своєму виступі як претендент на посаду голови Верховної Ради Ю.Костенко жорстко піддав критиці те, що “в Україні практично не було українського уряду, не було українських міністрів, не було політиків, які дивляться на проблеми тієї чи іншої галузі крізь призму національних інтересів [7].

І ця проблема дійсно постійно існувала в українському політикумі, створюючи перманентні парламентські та урядові кризи, що значним чином впливали на загальний розвиток держави.

Він же, окреслюючи позицію Руху на зустрічі з активом у Запоріжжі в листопаді 1998 року, вважав, що причиною економічних негараздів є неспроможність уряду в повній мірі використовувати потенціал ПЕК і ВПК, а також відсутність економічних реформ. Говорячи про земельну реформу, відзначав, що Україна є майже єдиною країною СНД, де досі не прийнята земельна реформа. Тут Ю.Костенко також “дорікнув за втрачений протягом дворічної відносної стабільності гривні шанс зміцнити економіку, а теперішню фінансову ситуацію назвав катастрофічною” [8]. Вона була введена в 1996 році.

Одночасно вплив рухівської фракції на прийняття законів не мав домінуючого значення, бо, як і у Верховній Раді попередніх скликань, НРУ перебувала у меншості, знаходячись у постійному протистоянні з представниками лівих сил. Не був вирішальним вплив Руху на прийняття рішень Кабінетом Міністрів та Президентом.

Рухом пропонувалися конкретні шляхи вирішення наболілих питань; так, заступник голови НРУ, доктор економічних наук Володимир Черняк, вказував на шляхи макроекономічної стабілізації народногосподарського комплексу України. На його погляд, “у центр економічної політики необхідно поставити питання припинення спаду виробництва і створення умов для економічного росту, поєднати фінансову стабілізацію і стимулювання виробництва” [9].

А на VI Всеукраїнських зборах Руху заступник голови О.Лавринович, оцінюючи хід реалізації завдань у законотворчому процесі, констатував, “що ми не використали в повній мірі, а можливо, взагалі не скористалися такою можливістю, як підготовка законпроектів і проектів рішень, які ми могли б приймати через парламент України” [10]. Справедлива критика стимулювала втілення нових фундаментальних проектів, що мали розроблятися рухівськими аналітичними центрами та активізувати рухівських лідерів у законотворчому процесі. На зборах Руху під час роботи секцій були обговорені концепції “національної безпеки, гуманітарної політики, державного будівництва, етнонаціональної політики та реформування економіки й соціальної політики” [12]. А потім керівники секцій, народні депутати Юрій Костенко, Лесь Танюк, Олександр Лавринович, а також Роберт Карташов та Володимир Черняк, звітували перед делегатами зборів по підсумках обговорення.

На базі роботи секції реформування економіки й соціальної політики була розроблена, а потім підтримана на першій Всеукраїнській партійній конференції рухівська “Програма бороть-

би з бідністю”. Її керівник В.Черняк запропонував програму опрацювати і подати Президентові та урядові. А депутати та керівники Руху під час зустрічі з Леонідом Кучмою, окрім того, ще й “висловили Президентові ряд конкретних пропозицій щодо покращення економічної ситуації в державі, зокрема сфери енергопостачання” [13].

Рух в цілому, після прийняття Конституції України, позитивно оцінюючи діяльність Президента України Л.Кучми, наголошував, що його програма перетворень дуже близька до програми Руху, реформи проголошені, але йдуть дуже повільно. Підтвердженням підтримки діяльності Президента України Л.Кучми Рухом стало голосування по його доповіді “Про основні заходи економічної та соціальної політики” [14] 19 жовтня 1994 року. В.Чорновіл та більшість членів фракції Руху висловили своє схвалення програми.

В.Чорновіл одночасно вказував, що Рух – опозиційна партія, і що об’єктивно оцінюючи діяльність уряду та Президента, головним завданням вважав розвиток економіки держави. Він зазначав слабкість реформ через неефективну кадрову політику. Одночасно позиція Руху визначалась лояльністю до Президента, “тобто в конструктивній опозиції – в чомусь критикуємо, в чомусь підтримуємо. І не лояльні до тих сил, які ставлять за мету ліквідацію української держави”, – вказував В.Чорновіл [15].

На передньому плані для партії Народного Руху України завжди була розбудова держави та проведення реформ, про що неодноразово наголошувалось у його програмних документах, і він був не лояльним до тих, хто був за “максимальне стримування реформ” [16].

Перебуваючи на Волині напередодні виборів, голова НРУ В.Чорновіл наголошував: “Рух жорстко критикував Президента, його помилки, але курс реформ близький до програми НРУ” [17]. Одночасно НРУ не ставив і вимогу про відставку П.Лазаренка. Основне, на думку В.Чорновола, мало вирішуватись весною 1998 року. Він передбачав: якщо НРУ не прийде до влади, то Україну чекають нелегкі часи. “Незалежність не віддамо, але можемо перетворитись на державу третього сорту”, – пророче передбачив він [18].

Рухівські лідери уважно відслідковували проблеми у розвитку науки та освіти, залучаючи в разі необхідності до їх вирішення однодумців. Після Всеукраїнської наради з проблем розвитку науки 1996 року фракціями Руху, ПЗУ, ДемПУ, НДПУ було підготовлено лист до Президента України з приводу ситуації в науково-технічній галузі. Вони вважали, що реформування галузі потрібно почати з формування двох складових: Національної Ради з науки та Державного комі-

тету з науково-технічного прогресу. Важлива роль у функціонуванні галузі повинна належати фаховим відділенням вчених, що повинні об’єднувати представників академічної, вузівської та галузевої наук. При такому розподілі функцій Національна академія наук не повинна адміністративно впливати на роботу науковців. Це, на думку авторів листа, повинно було прискорити розвиток освіти та науки України. Відкритий лист лідерів політичних партій до Президента України з приводу ситуації в науково-технічній галузі підписали: від НРУ В.Чорновіл, Київської крайової організації Руху М.Горбатюк, СДПУ В.Онопенко та Р.Маруговський, ПЗУ В.Кононов та Ю.Самойленко, ДемПУ В.Яворівський, НДПУ А.Матвієнко. Вони вважали, “що система управління наукою має функціонувати у вигляді двох складових: Національної Ради з науки та Державного комітету з науково-технічного прогресу.” [19]

Рух у своїй законотворчій діяльності, послідовно відстоюючи розвиток науки та освіти, розумів, що без цілісної ідеології української державності та нехтування проблемами освіти й науки з боку державних чинників неможливе відродження морально-етичних цінностей української нації. Тому як ніколи важливою ставала роль сподвижника-педагога. У своєму зверненні до педагогів до початку нового навчального року Рух, віддаючи їм належну шану, вказував, що “щирим словом, силою переконання утверджуємо державницьку ідею, готуймо нашу молодь до звитяжної праці в ім’я України” [20].

Отже, як видно з дослідження, лідери Руху значну увагу приділяли економічним проблемам в державі, вказуючи шляхи їх вирішення, одночасно попереджаючи про небезпеки, які існували від ігнорування вирішення поставлених завдань. Показано засоби, через які Рух вирішував проблеми, що виникали в процесі державотворення та розробки законотворчих ініціатив із залученням широкого партійного активу до опрацювання його результатів та донесення їх до осіб, що впливають на прийняття рішень. Наголошено на важливості рухівських ініціатив, що використовувались Президентом у його програмних документах по стратегічних напрямках розвитку молоді української держави. Підкреслено передбачуваність прогнозів представників Руху у майбутньому розвитку суспільних процесів у державі та їх розуміння важливості реформ у галузі науки та освіти. Важливим аспектом у діяльності рухівських лідерів залишається їх розуміння ролі особистості у процесах розбудови держави та закладення основ громадянського суспільства.

Література

4. Шершель Л. Велика Рада НРУ ухвалила звернення до Президента України // Робітнича газета України. – 1995. – 13 вересня. – С. 1.
5. Вісник Руху. Спеціальний випуск. Основні документи 1994-1995 рр.
6. Звернення Великої Ради Руху до Президента України Леоніда Кучми 9 вересня 1995 р. – Київ, 1995. – С. 56.
7. Заява фракції Народного Руху України у Верховній Раді України 21 вересня 1994 р., Київ, 1995. – С. 13.
8. Там само. – С. 14.
9. Євсєєва В. Половина саду цвіте – половина в'яне, або Претенденти на голову... // Вечірній Київ. – 1998. – 22 травня. – С. 2, 6.
10. БЮЛЕТЕНЬ № 10 засідання 20 травня 1998 р.
11. Там само.
12. Голод В. Рух готує підгрунття // Запорізька правда. – 1998. – 4 листопада. – С. 1.
13. Черняк В. Назрілі зміни в економічній політиці (Вів інтерв'ю В.Карташов) // Час/Time. – 1996. – 17 травня. – С. 6.
14. Реалізація завдань Руху у законотворчому процесі (О.Лавринович) // Матеріали VI Всеукраїнських зборів 15-17 грудня 1995 р., Київ. – С. 4.
15. Прес-реліз №5 // Матеріали VI Всеукраїнських зборів 15-17 грудня 1995 р., Київ. – С. 4.
16. Там само. – С. 1.
17. Фракція Руху зустрілася з Президентом. Розмова була корисною і пропозиційною // Час/Time. – 1996. – 25 жовтня. – С. 1.
18. Верховна Рада України: Парадигми і парадокси. Випуск 1. - К.: Українська перспектива, 1995. – С. 56.
19. Чорновол В. "Рух планує прийти к влади в блоке с другими демократическими движениями" // Независимость. – 1996. – 11 сентября. – С. 1, 2.
20. Там само.
21. Александрович М. Вячеслав Чорновіл – за партійну відповідальність // Волинь. – 1997. – 8 квітня. – С. 1.
22. Там само.
23. Звернення до Президента України, Голови Ради з питань науки та науково-технічної політики Л.Д.Кучми // Український вчений. – 1996. – 30 квітня. – С. 1.
24. Вісник Руху: Спеціальний випуск. Основні документи 1994-1995 рр. // Звернення Народного Руху України до українських педагогів. – С. 53.

Надійшла до редколегії 12.09.2005 р.